

1893-10-23

AFSENDER

Johan Rohde

MODTAGER

Emil Hannover

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Sprog:

Dansk

Dateringsbegrundelse:

Datering i brev.

Generel kommentar:

Angående Rohdes forespørgsel vedrørende Gallerikommisionen, se da brev fra Rohde til Hannover 11. oktober 1893 og Hannovers svarbrev 15. oktober 1893.

Afsendersted:

København

Modtagersted:

Paris

Omtalte personer:

Ludvig Arntzen

Andreas Aubert

Edmond Bailly

Félix Bracquemond

Alfred Christensen

Rasmus Christiansen

Charles Hayem

Gustave Moreau

Edmond Picard

Auguste Rodin

Antony Roux

Émile Schuffenecker

Père Tanguy

Oscar Wandel

Johan Peter Wildenrath

Margrethe Wildenrath-Krabbe

Adolphe Willette

Arkivplacering:

Den Hirschsprungske Samling

DOKUMENTINDHOLD

Rohde beklager den lange svartid. Han forventede ikke, at Hannover ville bruge oceaner af tid på opgaven, og vil heller ikke forstyrre ham unødigt på udenlandsrejsen. Når han bad om oplysninger vedrørende de udenlandske gallerikommisioners arbejde, var det udelukkende fordi han var blevet anbefalet at skaffe informationer til Rigsdagen. Rohde mener at Christiansen bør have at vide at han bliver holdt for nar af sine damebekendtskaber. Han har for nyligt mødt Oscar Wandel, som har udtalt, at Hannovers seneste bog er "udmærket". Rohde har modtaget Hannovers brev à 21. oktober 1893 og fortæller nu hvad han ved om fru Wildenrath: af økonomiske årsager kan hun ikke lade sig skille fra Wildenrath. I stedet er hun blevet rådet til, i vidners påhør, at bede om tilladelse fra manden til at hun og deres fælles søn lever adskilt fra ham. Wildenrath lader dog til at være blevet gal, og har ikke villet dukke op til et møde hvor dette kunne arrangeres. Ifølge Rohde er hendes bedste mulighed at flytte hjem til sine forældre, og håbe på at Wildenrath bliver træt af hende. Rohde har foreslået hende at tjene penge ved undervisning, men det lader ikke til at interessere hende. I det hele taget giver hun indtryk af at være en velstående kvinde der nu pludselig må vænne sig til at leve "på livets skyggeside". Hun har ifølge Rohde selv bidraget til, at ægteskabet gik skævt, og selv om hun er elskværdig nok, er Rohde også noget træt af hende. Rohde råder Hannover til at tage imod et tilbud han har fået om ansættelse på Kunstindustrimuseet, selvom Hannover har givet udtryk for stærk utilfredshed med lønnen. Rohde beklager at Hannover har følt sig ramt af hans kritik af Politiken, og beder om godt ord igen. Han har, som ønsket, brændt Hannovers foregående brev. Afslutningsvis videregiver han en række adresser på kunstsamlere i Paris.

TRANSSKRIFTION

Kjøbenhavn. D. 23-X-93.

Kjære Ven! Tak for Brevet som jeg for længst burde have besvaret, men De kjender min Svaghed og ved, at jeg er en Smule langsom i Vendingen. —

For at begynde med Slutningen af Deres Brev, da var det naturligvis ikke meningen, at De skulde bebyrdes med en stor og vidtløftig Korrespondance. — Jeg havde skrevet til Aubert og ogsaa søgt at faa nogle Oplysninger andetsteds fra; men tænkte mig, at det dog maaske var muligt, at De i Paris udenj altfor stor Bryderi kunde skaffe et og andet at vide. — Da jeg skrev til Dem om denne Sag, havde jeg

mine Betænkeligheder; thi jeg synes slet ikke det er pænt at bebyrde Folk, der er i Udlandet, for hvem Tiden er særlig kostbar, med den Slags kjedelige Hverv; — men det blev sagt til mig, at skulde en Rigsdagsmand interessere sig for Sagen, maatte jeg skaffe Materiale til ham, og saa skrev jeg ud til forskellige Kanter i Haab om, at dog en eller anden vilde sende mig en Smule. —

—

Saa er der Christiansen, som De skriver om — ja jeg synes kort og godt, at De skulde fortælle ham, at det er Dumheder, han er i Færd med at begaa. — De har Grund til at tale med ham om denne Sag, da han i sin Tid har talt til Dem eller været Deres Fortrolige. — De Damer holder ham jo for Nar enten paa den ene eller anden Maade.

—

De skrev et Par bitre Ord i Anledning af den Modtagelse Deres Bog¹ havde faaet af Kunstforeningens Bestyrelse — jeg mødte Wandel i Dag paa Gaden, der fortalte, at nu kom Deres Bog. "Hvad synes De om den", spurgte jeg, "Udmærket" var svaret.

—

Efter at ovenstaaende er skrevet har jeg modtaget Deres sidste Brev fra d. 21. — Altsaa et Par Ord om den lille Frue.

[2]

De tager sikkert ganske Fejl, naar De troer, at der er noget "mystisk" ved den Sag, hvormed De begjærer Oplysninger.

Ved et Tilfælde traf jeg Familien Wildenradt; — jeg var gaaet ud for at se paa nogle Byggearbejder i vor Udstillingsbygning og fandt da Familien i Begreb med at arrangere Auktionsudstillingen.

Nogle Dage efter havde jeg Besøg af Fru W. og aflagde efter hendes Opfordring et Besøg hos Alfred Christensen. Hun gjorde ingen Røverkule af sit Hjærte, og Christensen suplerede, hvad der kunde mangle i hendes Fremstilling, som ellers var ganske korrekt, og jeg kan ikke se, at der paa noget Sted skulde kunne stikke noget under. Jeg skal med saa faa Ord, som det er mig muligt, sige Dem, hvad jeg véd — men De hører næppe noget nyt.

— Den stakkels Kones Stilling er jo ganske fortvivlet og jeg ser ikke nogen Mulighed for, at der gives nogensomhelst Hjælp.

Christensen har raadet fra Skilsmisse, fordi Wildenradt har en rig Moder og to rige Tanter af Alder omkring 80. Der er jo Rimelighed for at de snart kunne dø. Fru W. og hendes Søn har da Del i Arven ... og kunne ved Skilsmisse forlange deres Part.

Hvis Fru W. skiller sig fra sin Mand nu, faar hun ikke Del i hans eventuelle Arv, og hendes Søn, der jo er hans Arving, sandsynligvis heller ikke, idet Wildenradt efter alle Beregninger bruger Pengene op i Løbet af ganske kort Tid.

Dette har Fru W. meget godt forstaaet og ønsker derfor ikke Skilsmisse. —

Hendes Anstrængelser gaar nu ud paa at faa Lov til at leve for sig selv med sin Dreng, men noget

[3]

saadant kan kun lade sig gjøre, hvis Wildenradt vil give hende en skriftlig Tilladelse eller en Tilladelse givet i Vidners Overværelse.

Alfred Christensen har som hendes Sagfører forbudt hende at rejse fra Manden inden en saadan Tilladelse.

Fordi hun ved at rejse fra Manden uden hans Tilladelse af hendes Mand udsætter sig for:

Enten, at han lader hende hente hjem, hvilket han har Ret til (han kan, siger Christensen [.] forsømme hende ganske og dog have juridisk Ret.)

Eller at han forlanger Skilsmisse, og hun kan da som bortløben Hustru ikke forlange mindste Understøttelse af ham eller mindste Del i hans Arv.

Alt dette forstaar Fru W. meget godt og hun har da søgt efter Christensens Raad enten at faa Wildenradt til at sætte sit Navn paa et af Chr. opsat Papir, eller at faa et Møde bragt i Stand enten hos Wildenradts Sagfører A... Arntzen eller ogsaa hos Christensen sammen med mig. Fru W. skulde da bede om Tilladelsen i Vidners Overværelse.

Det synes som om Wildenradt imidlertid har lugtet Luntten, eller han er maaske bleven gal og stædig over

de gjorde Forsøg; hvorom alt er, det har ikke været hans Kone muligt at faa bragt en Sammenkomst tilveje. W er maaske i dette Øjeblik rejst fra Byen; det var da hans Agt forleden Dag, jeg oppe hos Winkels vexlede et Par Ord med ham; og alt Haab er da ude for Fruen.

[4]

Med Hensyn til Kunsthandelen i Lièges siger Christensen; ja det er meget muligt, at det en vild Idée, men kan hun faa et Par Tusind Kroner af den gamle Tante (at det er hende maa De ikke omtale) ser jeg ikke hvorfor hun ikke skulde gjøre Forsøget — naturligvis stadig under Forudsætning af hendes Mands Samtykke.

Altsaa med to Ord: skilt fra Manden kan hun ikke blive, og sammen med ham kan hun ikke leve...

Hvorledes han har behandlet hende i den sidste Tid véd De Formodentlig.

Jeg kan i Øjeblikket ikke indse, at hun kan gjøre andet end at rejse hjem til sine Forældre og oppebi om ikke et eller andet skulde indtræde. f. Ex., at han blev kjed af hende. hvorfor han ikke vil give slip er formodentlig kun, fordi han ikke har kunnet finde en Stedfortræder og ikke har Raad til at holde Mætresse.

Mit Forslag om at forsøge herhjemme med Undervisning eller lignende synes hun ikke at interessere sig for.

Mit personlige Indtryk:

En ung, en Del overspændt, noget forfinet Pige, der pludselig kommer til at leve paa Livets Skyggeside; deraf den mærkelige Blanding af noget fantastisk og utroligt sangvinsk og ganske nøgternt i hendes Opfattelse af Forholdene. Har vistnok i Begyndelsen af Ægteskabet haft sin Del af Skylden for den senere Misère (og har faaet dette bekræftet fra anden Side meget ødsel. Manden meget skinsyg paa Grund af hendes Optræden o.s.v.)

En meget sød lille Kone, som man jo ma faa den største Sympati for. Vil ... dog ikke nægte ligeoverfor Dem, at hun tiltrods for sin Elskværdighed har virket meget trættende paa mig.(vel at mærke slet ikke ved at forhandle med mig om sine ulykkelige Forhold; hun har paa dette Omraade vist en forbausende Resignation.

[5]

Ja dette er hvad jeg kortelig ved at berette — men jeg har vel ikke sagt Dem det mindste, som De ikke vidste. Er der imidlertid noget de yderligere troer ..., at jeg kan meddele Dem noget om, beder jeg Dem udspørge mig.

Jeg er jo nu engang kommen ind i hele den Sag — hvorledes skal jeg sige — af Vanvare — og det er vel derfor bedst, at jeg følger den. — .

— —

Hvad De skriver om Deres Udsigter som Museumsmand, bedrøver mig meget² — Jeg haaber dog, at alt ikke endnu er tabt, og beder Dem strække Dem saavidt, Deres Ære tillader Dem. Naturligvis spiller Pengespørgsmaalet en Rolle for Dem, men jeg synes, at det, hvis det viser sig nødvendigt, er klogt at slaa af paa dette Punkt. Er De først inde kan jo Honoraret sættes op. Jeg synes at det maa være af Betydning for Dem at faa fast Fod paa dette Musæum, hvor De med al den store Ballast, De møder med, med Tiden maa kunne blive den herskende. —

— —

Jeg har aldrig identificeret Dem med Politiken — men det gaar Dem af som andre Medarbejdere ved dette Blad; at kommer man engang imellem til at omtale det til en saadan, troer vedkommende strax, at man gjør ham ansvarlig for Indholdet — altsaa godt Ord igjen.

— —

Det omtalte Brev fra Dem er brændt.

— —

M. Hayem's Adresse: 84 Boulevard Malesherbes.

Der blev talt noget til mig om den Mand, men jeg husker ikke rigtig hvad det var, om det var ham der var ubehagelig.

Jeg selv besøgte Banquieren M. Roux, Rue Cambon (... ... (paa Hjørnet af Boulevarden) en meget elskværdig Mand — ejede blant andet de Ting, Braquemond har raderet — en Del Ting af Rodin o.s.v.

[6]

M. Schuffenecker. Rue Durand Claie [Claye] 12.

Ouest Ceinture.

De kan kjøre dertil med Jernbanen (hans Hus ligger tæt ved Stationen) kan ogsaa komme dertil med forskellige Omnibusser. Men jeg vil

raade Dem til at rekognoscere Terænet godt , inden De drager derud, thi Stedet er vanskelig at finde, og ingen Politibetjente i Paris vidste i sin Tid, hvor Gaden laa.

Tanguy. Rue Clauzel.

“Le Clou” er et Brasserier oppe i Toppen af rue des martyrs, som er dekoreret (ovenpaa); paa 1ste Sal, troer jeg) af Wilette[.] jeg har hørt Franskmænd være begejstrede derover; jeg sætter ingen Pris derpaa.

Der er for resten en Del lignende Brasserier, har De set et, kjende De Genren.

— —

Det er, hvad jeg i Øjeblikket finder i min gamle Notebog, skulde jeg komme i Tanker om andre, skal jeg nok lade Dem det vide.

Der staar en Adresse: M. Bailly. 11 Chaussée d’Antin[.] det er mig ikke muligt at erindre, hvad det er for en Fyr men Gud ved om det ikke er en rig meget ubehagelig Klædekræmmer, der har en stor Samling af Gustav[e] Moreaus Ting.³ — men sikker er jeg ikke derpaa. —

— —

Var De hos Picard i Brussel? Saa De hans Mapper.

— —

Ja nu maa De have Farvel — Hils Christiansen. Og vær nu ikke i altfor skidt Humeur — gjem Sorgerne til De kommer hjem.

Venlig Hilsen

Deres. Johan Rohde

¹ Emil Hannover, "Maleren Christen Købke. En Studie i dansk Kunsthistorie", Kunstforeningen, 1893.

² Se det delvist bevarede brev fra Hannover til Rohde, oktober 1893, hvori Hannover beklager sig over et tilbud han har modtaget om ansættelse på Kunstindustrimuseet.

³ Rohde husker forkert. Edmond Bailly var boghandler, og bestyrede på dette tidspunkt "Librairie de l'art indépendant" på adressen 11, rue Chaussée d'Antin. Stedet var samlingspunkt for tidens symbolistiske forfattere og kunstnere.

Kjøbenhavn.

J. 23-X-93.

Kjære Ven! Tak for Brevet som jeg forlængst havde
modtaget; men De kender min travlhed, og ved, at jeg
er temmelig langsom i besvarelse. —

For at begynde med Besvarelsen af Dens Brev, da var det
naturligvis ikke meningen, at De skulde betynde med
en stor og vidtløftig Korrespondance. — Jeg havde senere
til Aabenhed og oppe sagt at jeg nogle Oplysninger ønskede
fra; men tænkte mig, at det dog maaske var muligt, at
De i Paris indtog altfor stor Byrde end de skaffe et og andet
at vide. — Da jeg skrev til Dem om denne Sag, havde jeg
min Betænkelighed; thi jeg synes det ikke, det er pænt at
betryde Folk, der er i Ulandet, og for hvem Tiden er saaledes
kostbar, med den Slags Ejendommelighed; — men da blev sagt
til mig, at skulde en Digter maaske interessere sig for Sagen,
maatte jeg skaffe Materiale til ham, og saa skrev jeg ind til
jenskjellige Kædere i Haab om, at dog en eller anden vilde
sende mig en Smule. —

Saa er de Christiansen, som De skriver om — ja jeg synes
nok og godt, at De skulde fortælle ham, at det er Døren hende,
han er i Færd med at begynde. — De har Grund til at tale
med ham om denne Sag; da han i sin Tid har talt til
Dem eller været Dens Fortrolig. — De kunne høre ham
jo dog for Næst uden paa den ene eller den anden Maade.

De skriver i Deres Brev Ord i Anledning af den Modtagne
Dens Brev har vist af Rimeforsørgers Bestyrelse —
jeg maa endelig i Dag paa Gaden, der fortæller at en
en Dens Brev. — Her synes De om den, springer
jeg. — Udmærket, var Svaret.

Efter at omstændighederne senere har jeg modtaget den sidste
Brev fra J. 21. — Altså er Deres Ord om den lille
Smule.

De Trup sikkes ganske fint, naar De hør, at der
er noget "nygtigt" ved den Sag, hvorefter De begynder
Oplysninger.

Det er Tilgældes Sag i Familien Wildemose; - jeg
var ganske ind for at se paa nogle Byggearbejder i vor
Udstillingsbygning og fandt da Familien i Begreb med
at arrangere Auktionsudstillinger.

Nogle Dage efter kom jeg til Besøg af Fru W. og
aflyste efter hendes Opfordring et Besøg hos Alfred Christen-
sen. Han gjorde ingen Børskade af sit Hjerte, og
Christensen supplerede, hvad der rimede mange i hendes
Fremstilling, som ellers var ganske korrekt, og jeg kan ikke
se, at der paa noget Sted skædes rimeligvis noget mindre.

Jeg skal med den Sag Ord, som det er mig umuligt, siger
Dann, hvad jeg vil - men De hører næppe noget nyt.
- Den stakkels Lones Stilling er jo ganske fortvilet og jeg
se ikke nogen Mulighed for, at der gives nogen som
helst Hjælp.

Christensen har raadet fra Skolemiser, fordi Wildemose
har en rig Mode og to rig Tandter af alle omkring.
80. Der er jo Rimelighed for at det snart kommer til.
Fru W. og hendes Søn har de Del i Arven og de kommer
vel Skolemiser forlængere deres Part.

Hvis Fru W. skilles sig fra sin Mand nu, ja, kan hun ikke
Del i hans eventuelle Arv, og hendes Søn, der jo er
hans Arving, sandsynligvis heller ikke, idet Wildemose
efter alle Beregninger bruger Pengene op i Løbet af gan-
ske kort Tid.

Dette har Fru W. meget godt forstået og ønsker derfor ikke
Skolemise. -

Hendes Anstændighed gik nu ud paa at hun var
at se for sig selv med sin Dreng, men noget

Saaledes kan man lade sig ^{gjerne} (hvis Willemstad vil give
hendes en skriftlig Tilladelse eller en Tilladelse gives
i Vidnes Overværelse.

Alfred Christensen har som hendes Sagfører forklaret hende
at de rejse for Manden inden en saadan Tilladelse.
Fordi hun vet at rejse for Manden inden ^{hendes} Tilladelse
af hendes Mand ved at sige sig for:

Enden, at han lader hende hente hjem, hvilket han
har Ret til (han kan g. sig Christensen forsamme
hendes gaar og at han gæstgiver Ret.)

Eller at han forlanger Skilsmisse, og hun kan da
som beroliget Kvinde ikke forlange mindre Understøttelse
af ham eller mindre Del i hans Arv.

Alt dette forstaar Fru W. meget godt, og hun har da
sagt efter Christensens Raad enten at fra Willemstad
sit at sætte sit Navn paa et af Chr. opsat Papir,
eller at fra et Mord bryd; Staa enten hos W. liden
sags Sagfører. ~~Det~~ Arvtagen skal ogsaa hos Christen
sen sammen med mig. Fru W. skulde da bed om
Tilladelsen i Vidnes Overværelse.

Det synes som om Willemstad imidlertid har læst
Læsten, eller han er maaske bleven gal og stadig over
d. gjorte Forsøg; hvorefter alt er, det har ikke været
hans Kom muligt at fra bryd en Sammenkomst
hvis. Vi er maaske i det Øjeblik sygt fra Dyren;
det er da hans Afsæt forledt, og oppe hos Winkel
veiledt at Paa det med ham; og alt Maaske er det
inde for Fruen.

med Hensyn til Linnethandelen i Løiges nye Christenhus; ja
der er meget muligt, at der er en vild Idée, men kan han
for et Par Tusind Løse af den gamle Tante (at
der kunde være de ikke omstødt) ser jeg ikke hvorfor han
ikke skulde give Forsigt — naturlige stød i den Fort-
sættelse af hendes Mandes Samtykke.

Altom med To Ord: Skild for manden kan han ikke
blive, og sammen med ham kan han ikke leve. —
Hvorledes kan han behandle hende: den sidste Tid ved de
formodentlig.

Jeg kan: Ophævelse ikke inde, at han kan give andet end
at rype hjem til sine Forældre og oppeb om ikke et eller
andet skuld i Næder. f. t., at han bli gift og hende.
hvorfor kan ikke vil give slip og formodentlig him, fordi
han ikke har rimelig grund i Stedfortræder og ikke har
Rødt til at holde Møtelse.

Min Forslag om at forsige helligdommen med Undervisning
eller lignende synes him ikke at interessere sig for.

Min personlig Indsigelse:

En ung, en Del overbevidst, noget forfjernet Pige, der
selvsagt kommer til at lide paa Livets Sjæleside; drøge
den menneskelige Dødsangst og noget fantastisk og utrosk
sagvinst og ganske rigtigt; hendes Opfattelse af forholdene.
Har vistnok i Begyndelsen af Opholdet haft sin Del af
Skelten for den senere Mission (og har faaet dette bekræftet
for anden Side i meget ødel. manden meget sene og paa Grund
af hendes Ophold. o. s. v.)

En meget sød lille Lene, som man jo man for den største
Sympathi for. Vil det dog ikke være ligemeget for Dem,
at him hilsten for sin Elskovsdynd har vistnok meget træt-
tende paa mig. (Vel at make det ikke ved at forhandle med
mig om sine uliggyldige Forhold; him har paa det Omraad vist
en fortrængt Resignation.)

5.

Jā, det er hvad jeg virkelig vil at hente - men jeg har vel ikke sagt
Dem det mindste, som De ikke vidste. Er det umiddelbart no-
get De ydligere, for at jeg kan meddele Dem noget om,
hvor jeg Dem indspiger mig.

Ja er jo nu ingen kommen ind: her bliver jeg - måske
skal jeg sig - af tavse - og der er nu ingen her, at jeg
sigte den. —

hvert De skriver om dens Udbytte som Museumsmand, bedrø-
ver mig meget - Jy tænker dog, at alt ikke ender i det;
og beder Dem trods den smerte, dens Øre tillader
Dem. Naturligvis spiser Penzancepensionen en Rolle for
Dem, men jeg synes, at det, hvis det ikke er indbragt,
er klogt at slaa af paa dette Punkt. Er De først ind-
ræn for Honoraret sættes op. Jy synes at det man
når af Betydning for Dem at gøre just Ford paa dette
Museum, hvis De med al den store Ballast, De mår
gaa, med Tiden man kunne bliv den næste. -

Jeg har aldrig identificeret Dem med Potokken - men de gør
Dem og som andre medarbejderes ved dette Bland; så er en
man engang imellem til at omtale det, ^{der er sædvan} hvor økonomisk
stærk, at man gør man ansvarlig for Indtægter - Altså
god og rig -

Det omaltale Breve fra Dem er brændt.

Mr Hayem's Address : 84. Boulevard Malesherbes.

Das hat tollt sogar bei mir am den Mund, wenn ich heute
ist nicht; Mund der war, um der war kann der war Lichthaus.

It all begins Banquiers M. Roux, Rue Cambon (near
(per tyms af Boulevard) en meget elskværdig Mand - god
Mand andre de Tysk, Droguehandel har indført - en Del Tysk
og Rottin o. s. v.

M. Schuffenecker : Rue Durant. Clair 12.

Ouest Cimetière

De kan ligeledes med Jernbanen (hans hus ligger tæt ved Stationen)
kan gøre samme tur med forskellige Omkostninger - men jeg vil
næppe sige at det er særlig interessant, endda de fleste
der, thi det er sandsynligt at finde, at ingen Politibegreb
i Paris vidste i sin Tid, hvad Gaden var.

Tanguy. Rue Clauzel.

"Le Cloir" er et Brasseri lige i Toppen af rue des mairies,
som er bekendt (overgangen 1ste Sal, hvor jeg) af Willemsen i har
mit Franskment som registreret derved; jeg sætter ingen Pris
derpå.

Der er forresten en Der ganske ligende Brasseri, hvor
de ser at, Ejendommen De Genom.

Det er, hvad jeg i Øjeblikket finder i min gamle Notebog,
skrevet i samme: Tænk om andet, det er nok lidt mere
derinde.

Der står en Adresse: M. Bailly. 11 Chaussée d'Antin
det er mig ikke muligt at finde, hvad det er for en Vej
men find det om det ikke er en rig meget udkyldt
Kædetransmission, der har en stor Samling af Gustav More
Ting. - men sikker er jeg ikke derpå. -

Var De hos Picard i Brussel? Saa De hans mappe.

Ja nu men De har Tarell - Hils Christianen.
Og var nu ikke i alder skidt Humør - glem Sørensen
hvis De kommer hjem -
Venlig Hilsen Deres Johan Poulsen